

מלחמת חובה ומלחמת רשות- זה לא רק בלצה בקרב

מאת: ענבר שטרית

רוב האנשים חושבים שאדם רוחני הוא אדם שמתרחק ממלחמות, שהוא תמיד מוותר, תמיד מכיל, תמיד בוחר בשלום. אבל מה קורה כאשר דווקא הוויתור הופך לחטא? האם יש מלחמות שהן מצווה?

בספר דברים פרק כ' מתוארים שני סוגים של מלחמות: מלחמת חובה (מצווה) ומלחמת רשות.

מלחמת חובה היא מלחמה שחייבים לצאת אליה.

מלחמה כזו מתרחשת במדינות שקרובות אליך. הסיבה שמלחמה כזו מוגדרת כחובה היא שאם תפסיד בה לא יישארו לך מדינה ושלטון עצמאי, היא מסכנת את כל בני האדם שמתגוררים במדינה וכתוצאה ממלחמה כזו אזרחי המדינה יכולים להפוך לעבדים או למות. הרמב"ם כתב על מלחמה זו שהיא איננה ברירה אלא אחריות.

התורה מדריכה את הלוחמים איך להתנהג בעת מלחמה שכזו:

"ויאמר אליהם שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה על אויביכם אל ירך לבבכם אל תראו ואל תחפזו ואל תעריצו מפניהם".

במילים פשוטות: אל תהיו רחמניים, אל תפחדו, אל תמהרו בפעולותיכם, אלא תפעלו מתוך שיקול דעת וריכוז, אל תעריצו את עצמכם בזכות הניצחונות- השמרו מהגאווה ואל תהיו שליטים לא מוסריים שמנצלים את העם שהם שולטים בו.

מלחמת רשות, לעומת זאת, היא מלחמה המתרחשת בעיר רחוקה מהמקום שבו האדם גר. היא לא מהווה סכנה קיומית ולכן לא חייבים לצאת ולהילחם. במידה והוחלט לצאת למלחמה כזו ישנם שני שלבים:

השלב הראשון- קריאה לשלום- קריאה ליושבי אותה עיר להיכנע ולשלם מיסים. אם הם מסכימים אסור להילחם או לפגוע בהם בשום צורה.

במידה והקריאה לשלום לא מצליחה, מותר להילחם ולכבוש את העיר, להרוג את החיילים שמגינים עליה, לקחת שבויים ולהנות מן השלל.

גם בין בני האדם יש מלחמות.

ייתכן שהתורה לא באה ללמד אותנו רק כיצד מנהלים מלחמות בין עמים, אולי היא גם מבקשת ללמד אותנו לזהות מתי אנחנו בורחים ממלחמות שהנשמה שלנו מחייבת אותנו להילחם בהן. לכל אדם יש בחייו משימות שאי אפשר לעקוף. יש רגעים שבהם החיים מזמנים לנו התמודדות שאינה עונש, אלא קריאה לאחריות. אחריות כלפי האמת שבתוכנו, כלפי הכבוד שלנו, כלפי הגבולות שעליהם אנחנו מופקדים.

יש מלחמות שאיננו יוצאים אליהן מתוך רצון לנצח את האחר, אלא מתוך רצון שלא לאבד את עצמנו. אם נמשיך להימנע מהן בשם השקט, הנוחות או הפחד, המחיר לא ייגבה מן העולם – אלא מאיתנו. בכל פעם שאנחנו מוותרים על הגבולות הראויים לנו, משתיקים את קול האמת שלנו או מסכימים שוב ושוב להיפגע, אנחנו למעשה מנהלים מלחמה שקטה נגד עצמנו.

ייתכן שזו משמעותה העמוקה של מלחמת מצווה בחיי הנפש, יש מאבקים שהם אינם בחירה, הם תנאי לצמיחה. אם לא נצא אליהם לא רק שלא נגן על עצמנו, אלא גם נמנע מעצמינו לגדול ולהיות מי שנועדנו להיות.

כשם שמלחמת מצווה נועדה להגן על קיומו של העם, כך יש מלחמות מצווה בחייו של האדם שנועדו להגן על קיומה של נפשו. כשם שאין עם יכול להתקיים ללא גבולות, כך אין אדם יכול להתקיים לאורך זמן ללא גבולות בריאים ומדויקים לו. היציאה למאבק היא הדרך היחידה להניח גבולות ובהם לחיות בשלום.

שאלת השאלות היא איך יודעים שדבר מצדיק יציאה למלחמה?

מה שעומד וקובע את מהותו של הדבר הוא הכוונה העומדת אחרי המעשה.

לדוגמא: אדם יכול לתת צדקה כי הוא מבקש להטיב, לעשות נחת רוח לבוראו או שהוא נותן צדקה לשם קבלת כבוד. יש הבדל בין שתי הכוונות הללו ולכן יש גם הבדל במידת השכר והברכה הניתנת למעשה זה.

החיבור הגבוה ביותר הוא החיבור לאלוהי ישראל, החיבור לערך אוניברסלי.

כל דבר שאדם עושה ופועל בחייו יכול לקבל משמעות נמוכה או גבוהה וזאת בהתאם לכוונת לבו. בעניין של מלחמה, יש אדם שיצא למלחמה מתוך תאוות דם או תאוות נקם והוא ומעשיו יהיו שונים מאדם שיוצא למלחמה מתוך חיבור לאל יתברך וחיבור לסיפור הגדול והרחב שנקרא עם ישראל. כמו שניתן לראות במלחמה של דויד וגוליית, גוליית שמסמל את הרוע והאכזריות, את תאוות הדם, את היציאה למלחמה מתוך תאוות בצע ושנאה לעומת דויד שיצא למלחמה מתוך חיבור לאלוהיו ולעמו, מתוך אחריות להמשך קיום העם.

למלחמת חובה האדם נאלץ לצאת מתוך הבנה שאם לא ילחם בה הוא והדורות שאחריו יסבלו או יכחדו. לפני שאדם יוצא למלחמה על משהו מהותי בחייו עליו לשאול את עצמו כמה שאלות:

האם אני יוצא להילחם למען משהו או נגד משהו?

מלחמת מצווה אינה נולדת משנאה כלפי האדם שמולי, אלא מאהבה לאמת שאני מבקש לשמור עליה.

מה יקרה אם לא אצא למלחמה הזו?

אם התשובה היא שאאבד את כבודי, את גבולותי, את ערכי או את היכולת להביט בעצמי ביושר – ייתכן שזו כבר איננה מלחמת רשות אלא מלחמת חובה.

מה מניע אותי?

האם הכאב שלי נובע מפגיעה באגו, מרצון לנקום או להוכיח שאני צודק? או שמא מדובר בערך יסודי שאינני יכול לוותר עליו מבלי לבגוד בעצמי?

האם ניסיתי תחילה את הדרך לשלום?

כשם שהתורה מצווה לקרוא לשלום לפני היציאה למלחמת רשות, כך גם בחיים נכון תמיד לנסות הידברות, הקשבה ופיוס. רק כאשר כל אלה אינם שומרים על האמת ועל הגבולות הראויים, ייתכן שהגיעה העת להילחם.

מלחמת המצווה איננה נמדדת לפי עוצמת הכעס שלי, אלא לפי המחיר שאשלם אם אמשיך לשתוק.

כעת נשאל איך יוצאים למלחמה?

לפעמים נדמה שמלחמה היא שטח הפקר בו ניתן להיפרע מכל כלל וחוק ולאבד צלם אנושי אך לא ביהדות. היהדות מגדירה היטב את הכללים של המלחמה, מה מותר ומה אסור: "אל ירך לבבכם, אל תיראו, ואל תחפזו, ואל תערצו".

אל ירך לבבכם- אל תאבדו את הרכות שבלב. גם כשאתם מציבים גבול, אל תפסיקו להיות בני אדם. אל תיראו- אל תתנו לפחד לנהל אתכם. פחד הוא יועץ גרוע. אל תחפזו- אל תפעלו מתוך סערת רגשות. לא שולחים הודעות מתוך כעס, לא מקבלים החלטות מתוך פגיעה.

אל תערצו- אל תהפכו את עצמכם לגיבורים. המטרה אינה לנצח אלא לעשות את הדבר הנכון, להציב גבולות.

הדבר הלא פחות חשוב הוא לדעת מתי המלחמה מסתיימת. אנחנו לא יוצאים למלחמה כדי להיות במלחמה. מלחמה היא מציאות חיים קשה וחשוכה. אדם חייב להיות מודע ולהבין מתי השיג את מטרתו. מלחמת מצווה מסתיימת ברגע שהושגה מטרתה.

מטרתה אינה להשפיל את הצד השני, אלא להגן על דבר שהיה זקוק להגנה. ברגע שהגבול הוגדר, האמת נאמרה והאדם שב לעמוד על רגליו- אפשר להניח את החרב.

המלחמה איננה דרך חיים- השלום הוא!

המלחמה היא לפעמים רק הגשר שמאפשר להגיע אליו.

המלחמות הנכונות בחייו של האדם מגדילות אותו ומגדירות אותו.

אתן דוגמה מעצמי.

אני אדם שערך השלום מוטמע בתוכי ועם השנים וההתמודדויות הפכתי להיות עבד לערך זה ולא ההפך. מה הכוונה? בגלל שהתמכרתי לערך השלום ויתרתי הרבה פעמים על עצמי, על כבודי, ועל האמת שלי.

לא נכון לאדם להיות עבד לערכיו, אלא חשוב שערכים אלה יתוו לנו דרך, יעזרו לנו בבחירותינו.

הדיאלוג המתקיים בין מגוון הערכים הבונים את האדם חייב להתקיים באיזונים הנכונים ובשיקול דעת.

יש פעמים בחייו של האדם שהוא נדרש לצאת למלחמת חובה.

יש אנשים שהיציאה למלחמה היא יותר קלה להם ואין להם פחד ויש כאלה, כמוני, שיעשו הכל רק לא מלחמה.

עבור אנשים כמוני יש כאן לימוד גדול, כי אם בדרך כלל העצמי שלי הלך לאיבוד או שסיגלתי לעצמי התנהלות של חנופה וריצוי אז הקדוש ברוך הוא יצר עבורי סיטואציות קיצוניות שבהן כבר לא יכולתי לוותר על האמת שבי.

ואז יצאתי למלחמה שלי, הבטתי לשמיים וביקשתי מהאל שילווה אותי, הוא יתברך ואני הבנו שלא חפצתי במלחמה הזו אלא נאלצתי לצאת אליה. בתוך המלחמה לא שכחתי מי אני ולא יצא ממני אדם אחר אלא רק עמידה יציבה על עקרונותי ואולי בפעם הראשונה בחיי.

פעמים רבות חשבתי שהעיקר הוא להימנע מן המלחמה. היום אני מבינה שהעיקר הוא לא לפחד ממנה, כאשר היא מלחמת מצווה. לא לפחד לעמוד על האמת, לא לפחד להיות נאמנה למה שהנשמה שלי יודעת. כי בסופו של דבר, המלחמה האמיתית אינה נגד אדם אחר, היא נגד הפחד להיות מי שנועדתי להיות.

